

FORSKNING I PÆDAGOGERS
PROFESSION OG UDDANNELSE

Redaktionelt

Pædagogik og teknologi

<https://tidsskrift.dk/FPPU>

FPPU | vol. 5 | no. 1 | 2021

issn 2446-2810

Dette temanummer sætter fokus på teknologierne i pædagogikken og pædagogikken i teknologierne. Artiklerne belyser samlet set hvordan et væld af teknologier, i betydningen sociale og materielle redskaber, indgår i pædagogisk arbejde. Vi møder socialpædagogiske kontrolteknologier på sikrede institutioner, computationel tankegang i skole- og fritidspædagogikken, kommunalt implementerede teknologier til sikring af tværprofessionelt samarbejde om tidlig indsats på børneområdet, samt digitalt understøttet kommunikation for ægtefæller til demente. Indenfor dette meget brede spektrum af teknologier, målgrupper og arbejdsområder, får vi indsigt i nogle af de komplekse relationer mellem mennesker og teknologier, som udfolder sig i pædagogisk praksis.

Temanummerets tilblivelse har tematisk set været indlejret i sin samtid på en meget usædvanlig måde. Da redaktionen i februar 2020 inviterede til indsendelse af bidrag til et temanummer om pædagogik og teknologi, havde vel ingen, og i hvert fald ikke FPPU-redaktionen, endnu gjort sig den spædeste forestilling om, hvordan skæringspunktet mellem netop pædagogik og teknologi skulle komme til at udvikle sig i løbet af det år, som fulgte.

Corona-pandemiens rasen, og ikke mindst de myriader af digitalt medierede tiltag, som nu er en helt uomgængelig del af vores hverdag, har udgjort temanummerets produktionsmæssige samtid. Pandemien har, i denne samtid, radikalt omkalfatret væsentlige aspekter af det fænomen, som temanummeret er sat i søen for at give indsigt i: Relationerne mellem mennesker og teknologier i den pædagogiske profession og uddannelse. Vi kan vist godt antage at pandemien, også fremadrettet, har etableret nye praksisser i relationen mellem pædagogik og teknologi.

På denne baggrund kan det synes nærmest paradoksalt, at ingen artikler i dette nummer tematiserer de konkrete praksisforandringer, som pandemien har nødvendiggjort. Der er ikke ét ord om pædagogers rolle i forhold til børns og unges trivselsudfordringer i den teknologimedierede fjernundervisning, ej heller om pædagogers nye erfaringer med afvikling af online-dialoger med borgere i socialpsykiatrien under en samfundsmæssig nedlukning. Der er heller ikke fokus på de mange kreative og skabende eksperimenter, som online-benspændet har ført med sig, i forhold til realiseringen af et fælles liv under afstandsklausuler i pædagogiske sammenhænge. Pandemien eksisterede endnu ikke som en del af vores hverdag, da denne udgave af tidsskriftet i februar 2020 blev initieret. Vi står i den forstand med en udgivelse, som udgør en tidskapsel fra tiden *før*.

Med dette paradoks in mente er vi meget glade for at kunne præsentere et temanummer, som indeholder fire artikler indenfor temaet pædagogik og teknologi samt fire artikler udenfor tema.

Artiklerne indenfor tema giver forskelligartede indblik i, hvordan teknologier er en integreret del af pædagogisk praksis. Dette kan ses i et historisk perspektiv hvor teknologier, i betydningen sociale og materielle redskaber, altid har været en del af pædagogikken: Fra de tidlige børnehavers Fröbel-materialer, over søm og brædder på fritidsklubbernes byggelegepladser, og til laminerede piktogram-

mer i de socialpsykiatriske bosteders fælleskøkkener. Disse analoge teknologier er, eller har været, en integreret del af pædagogikkens praksishistorie. Og mens nogle teknologier forsvinder ud af de pædagogiske institutioner i kraft af store og små forandringer i samfund og profession over tid, så forbliver andre teknologier relevante for praksis, eller de videreudvikles og tilpasses løbende til de aktuelle praksisformer. Kridttavlen blev afløst af det interaktive whiteboard, og aktuelt er klasserummets stolepladser for en tid afløst af onlinemødets feltinddelte pladslogik. Teknologiernes anvendelser tager sig sjældent entydige ud og de bliver sammenvævet med menneskers møder med hinanden. Som flere af temanummerets artikler peger på, så er skæringspunkterne mellem pædagogik og teknologi ikke neutrale, de er uløseligt forbundne med spørgsmål om dominans og magt, hvorfor dette også må ledsages af kritiske refleksioner.

I artiklen *"Kontrolteknologier på sikrede institutioner – anvendelse og betydning i den socialpædagogiske praksis"* af Martin Hoffmann, undersøges kontrolteknologier på sikrede institutioner for anbragte børn. Der er fokus på de muligheder og udfordringer, som er forbundet med, at socialpædagoger praktiserer kontrol. Teknologibegrebet forstås bredt og henviser både til fysiske artefakter (alarmknapper, døralarmer, dokumentationssystemer mv.), og til tanker og forestillinger, der knytter sig til anvendelsen af disse. To empiriske nedslag anskueliggør dette: Dels kontrolteknologiske foranstaltninger og socialpædagogens dømmekraft i ransagninger, og dels socialpædagogers arbejde med at skabe ro og orden. En central pointe i artiklen er, at kontrolteknologier ikke er neutrale, og at de aldrig anvendes på ens måder, men at de formes forskelligt af socialpædagogernes dømmekraft og situerede viden og de anbragte børn. Hvis den socialpædagogiske opgave skal lykkes, bør teknologier derfor håndteres på en dialogisk og tænsksom måde, i et samarbejde mellem anbragte børn og socialpædagoger.

Artiklen *"Computational tankegang fra et pædagogisk perspektiv: Skolepædagogens betydning for teknologiinddragelse i matematikundervisningen"* af Camilla Finsterbach Kaup tematiserer pædagogers samarbejde med matematiklærere i indskoling. Der er i disse år stor uddannelsesmæssig interesse for teknologi-berigende læringsmiljøer, og nationale læreplaner fokuserer på elevers evne til at forstå påvirkningen fra digitale artefakter i hverdagen. På baggrund af empirisk data fra et ph.d.-projekt om computational tankegang og undervisning med brug af robotter på 2. klassetrin, udfoldes en analyse af elevernes matematiske forståelse. Artiklen illustrerer, at pædagogen kan spille en væsentlig rolle i forhold til at understøtte elevernes internaliseringsproces, når der arbejdes med nye teknologier i undervisningen.

Birgitte Theilmann bidrager med artiklen med hovedtitlen *"Implicit og eksPLICIT viden i tværprofessionelt samarbejde."* Denne artikel omhandler de forståelser af viden, som ses afspejlet i tidlig indsats og forebyggelse på børneområdet, især når det gælder tværprofessionelt samarbejde og brugen af Indsatstrappen i dette samarbejde. Afsættet for artiklen er Theilmanns ph.d.-projekt, og der trækkes bl.a. på teoretiske begreber og perspektiver om implicit viden og eksPLICIT viden.

Den indsatsstrappe, som er i spil i det tværprofessionelle samarbejde, betegnes som en teknologi. Forfatteren argumenterer for at denne teknologi afspejler en eksPLICIT og skriftligt formidlet viden i modsætning til den viden, som den enkelte har, men som ikke nødvendigvis kan udtrykkes sprogligt. Forfatteren diskuterer og problematiserer, hvad det betyder for det tværprofessionelle samarbejde, når indsatsstrappen bliver forsøgt gjort til et fælles grundlag for samarbejdet. Endvidere peges der på, at en brug af indsatsstrappen understøtter socialfaglige perspektiver på tidlig indsats og forebyggelse af udsathed, og dermed udgrænser andre mulige perspektiver på indsatsen og forebyggelsen.

Den sidste artikel i temanummeret med hovedtitlen: *"Socialpædagogik og digital kommunikation for ægtefæller til mennesker med demens"* er skrevet af Randi Andersen, Ulla Skjødt og Lars Christian Aagerup. Som titlen peger på, beskæftiger artiklen sig med hvordan man i et konkret projekt, Demantic, har søgt at benytte digital kommunikation til understøttelse af livskvalitet for ægtefæller til mand eller hustru med demens. Artiklens analyser peger på, at ægtefæller til mennesker med demens oplever store eksistentielle og sociale udfordringer i deres hverdag, og forfatterne diskuterer mulighederne for at understøtte disse ved inddragelse af socialpædagogiske traditioner om inkluderende fællesskaber og dannelse som eksistentielt projekt – med en digital platform som supplerende teknologi.

Derudover indeholder dette nummer af tidsskriftet en række artikler udenfor tema:

Tanja Miller og Trine Lolk Haslam har bidraget med artiklen: *"Udsatte familiers perspektiv på koordinerede, helhedsorienterede sociale indsatser – om styrkelse af handlekompetence"*. Miller og Haslam belyser, hvad et socialt tilbud for udsatte familier, der involverer dem i løsninger på de problemer, som præger deres hverdag, betyder for deres indflydelse på eget liv. Artiklen tager primært afsæt i kvalitative interviews med udvalgte familier, der indgår i indsatserne, og er bl.a. inspireret af sociologisk og pædagogisk teori om tillid. Her bliver diskuteret, på hvilke måder familierne oplever en øget involvering fra professionelle i deres familieliv og de paradokser og muligheder, som det kan medføre.

I artiklen *"Gruppe-ekspertise i pædagogik med henblik på omsorgsarbejde"* præsenterer og diskuterer Søren Engelsen begrebet gruppe-ekspertise. Artiklen udfolder sig som et teoretisk anlagt, pædagogisk-filosofisk afklaringsarbejde. Først søger artiklen at afklare, hvad pædagogisk ekspertise er for en størrelse, og hvilke vidensformer der er konstituerende for pædagogisk ekspertise. Dernæst undersøges de filosofiske betingelser, som må være til stede, for at kunne operere med et begreb om gruppe-ekspertise i pædagogik med henblik på omsorgsarbejde. På denne baggrund argumenterer artiklen dels for at en pædagogisk medarbejdergruppes viden kan være overlegen i forhold til de enkelte gruppemedlemmers, og dels at gruppens viden under de rette betingelser kan siges at udgøre gruppe-ekspertise. Ekspertise i pædagogisk arbejde kan dermed, ifølge artiklen, tilskrives grupper og ikke kun individer.

Anne Breumlund og Inger Bruun Hansen har bidraget med artiklen *"Narrativ socialpædagogik giver pædagoger nye handlemuligheder"*. Denne artikel giver indblik i et følgeforskningsprojekt med fokus på anvendelsen af narrativ socialpædagogisk metode på et specialiseret botilbud for unge med autisme. Udgangspunktet for den narrative socialpædagogik, som artiklen undersøger, er tre begreber fra Michael Whites narrative terapi: 'Alternative fortællinger', 'intention' og 'ekster-nalisering'. Med afsæt i de deltagende pædagogers fortællinger fra praksis belyser artiklen, hvordan den narrative metode har bidraget til at skabe nye pædagogiske handlemuligheder i praksis. Desuden diskuteres det hvorledes pædagogerne, i deres konkrete brug af den narrative metode, hele tiden må balancere mellem disciplinering og anerkendelse; mellem en styrende rolle og en meningstilskrivning som er sensitiv overfor de unges egne orienteringer og værdier.

Artiklen med hovedtitlen *"Hvad er et læringsmiljø hele dagen i pædagogisk praksis?"* er skrevet af Thyge Tegtmejer, Kim Jerg, Morten Huusfeldt, Lasse Stenmann Ellebæk, Kaare Werner Nielsen og Janni Tofte Langerhuus. Artiklen sætter fokus på, hvordan pædagoger, dagtilbudsledere og kommunale forvaltningsmedarbejdere arbejder med, og reflekterer over, 'den styrkede pædagogiske læreplans' målsætning om, at daginstitutioners læringsmiljø skal angå hele dagen i daginstitutionen. 'Læringsmiljø hele dagen' udfoldes i analyserne som en tilgang, der retter fokus mod læringsmiljøet, og dermed åbner for et fokus på dagligdagens situationer, som er mindre strukturerede og mere inviterende i forhold til børns initiativer og deltagelse. Samlet set viser analyserne, at det i særlig grad er på refleksionsniveauet i praksis, at de centrale og definerende træk ved et læringsmiljø hele dagen findes. Artikkens analyser peger på nogle af de udfordrende perspektiver ved et fokus på læringsmiljø, som ansvarliggør pædagogerne i forhold til at skabe et stimulerende og udviklende læringsmiljø. Afslutningsvis diskuteres, om fokus på læringsmiljø har ændret pædagogernes praksis eller om forandringerne i overgangen til Den styrkede pædagogiske læreplan primært skal findes på styringsniveauet.